

**NATIONAL AND CULTURAL FEATURES
OF THE COMMUNICATIVE BEHAVIOUR
OF PARTICIPANTS OF ENGLISH-SPEAKING BUSINESS INTERVIEWS**

The article studies communicative behaviour of participants in English-speaking business interviews who represent various ethnic linguacultures. The attempt is made to distinguish main communicative styles of the ethnic linguacultures and to outline their national and cultural virtues.

Key words: *ethnic linguaculture, communicative behaviour, communication style, interview, businessman.*

УДК 811.162.1'373.613:159.923

*Дем'яненко Н.Б., к. філол. наук, доц.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ*

**ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ
ТЕНДЕНЦІЙ ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ
(на матеріалі польської мови)**

Статтю присвячено аналізу функціонування фразеологізмів в ситуації стрімкого технічного прогресу. Розглянуто зміни, які відбуваються у фразеологічних одиницях під його впливом. Описано типи фразеологічних інновацій у польській мові.

Ключові слова: *фразеологічна одиниця, семантичний компонент, фразеологічні інновації.*

Мова як засіб спілкування виникла і сформувалася історично в ході розвитку людського суспільства, з його потреб. Мова є засобом збереження та передавання суспільного досвіду. Завдяки спілкуванню за допомогою мови відображення дійсності у свідомості однієї людини доповнюється тим, що було у свідомості інших людей, внаслідок чого зростають можливості для обміну інформацією. Із розвитком соціального і технічного прогресу людства постійно розширювалося коло потреб людини, що зпримусило вдосконалення мови як засобу спілкування. Характерною особливістю нашого часу є бурхливий розвиток техніки, часто за рахунок обмеження спілкування з природою. Розвиток сучасних міських розваг (нічних клубів, ресторанів, боулінг-клубів) призвели до того, що сучасна людина часто відмовляється від відпочинку на природі. Усі ці цивілізаційно-суспільні зміни призвели до серйозних змін у мові. Для того, щоб залишатись живою, активною для її учасників, мова повинна реагувати на зміни, що відбуваються у суспільстві. І в художній мові, і розмовній все біль-

ше використовують наукову і технічну термінологію. Таким чином у повсякденному житті постійно відчувається вплив технічного прогресу. Натомість, кількість слів, пов'язаних з явищами природи, неупинно зменшується.

Метою нашої розвідки було на прикладі польської мови розглянути зміни, які відбуваються у фразеологічних одиницях внаслідок технічного прогресу, та типи фразеологічних інновацій у польській мові.

Особливу увагу було приділено змінам, що відбуваються у фразеологізмах.

Фактологічну базу нашого дослідження складають дані фразеологічних словників («*Słownik frazeologiczny języka polskiego*»/ Pod red. S.Skorupki; «*Mały słownik frazeologiczny języka polskiego*» / Pod red. S.Bąby, J.Libereka). Також використовувалися дані мови художньої літератури та мережі Інтернет.

Мова має багато способів збагачення: побудова нових словотворчих структур, запозичення, створення метафор і фразеологізмів. Фразеологічні одиниці поширені як у літературній мові, так і у розмовній. Складові фразеологічних одиниць різною мірою здатні виконувати номінативну функцію, співвідносячись із відповідним предметом об'єктивної дійсності, але ступінь їх делексикалізації при цьому може бути різним. Значення будь-якого фразеологізму ніколи не буває несподіваним, якісь «мікроелементи» нового глобального змісту закладені у самій природі компонентів та у можливостях їх сполучуваності» [Авалиани, Эмирова 1971, 33]. А.Пайдзінська зауважує: «...якщо б компонент фразеологічної одиниці не був словом із лексичним значенням, то зміни й заміни компонентів не порушували б сенсу цілого, тобто фразеологізму» [Pajdzińska 1988, 8-9]. При тлумаченні носіями мови того чи іншого фразеологізму можуть мати місце різноманітні зміни, своєрідна «перестановка смислового навантаження компонентів» [Жуков 1978, 91]. У кожен конкретний момент трактування фразеологічного образу може визначатися аперцептивною установкою. О.І.Молотков вважає, що фразеологізм необхідно розглядати як завершене утворення в мові (за формою і за змістом), оскільки він є особливою одиницею мови, що випадає з системи словосполучень. Той чи інший фразеологізм необхідно розглядати як якісну своєрідність свого генетичного джерела [Молотков 1977, 33]. У фразеологічних одиницях зосереджена цілісна картина світу етносу, оскільки вони відображають тривалий процес розвитку культури того чи іншого народу.

Так, у польській мові наявна велика кількість фразеологічних одиниць з опорним словом *serce* «серце». У мовній картині світу носія польської мови серце – це не центральний орган кровоносної системи, ритмічні скорочення якого забезпечують кровообіг, а місце зосередження почуттів, настроїв, переживань людини: *gorące serce, złe serce, dobre serce, zimne serce*. Внутрішні характеристики людини у мовній картині світу залежать також від розміру серця. Так, *człowiek wielkiego serca* – це «хтось дуже добрий, чуйний, здатний гаряче й глибоко перейматися чимись переживаннями, горем», навпаки, *człowiek małego serca* – «особа недоброчлива, зла, якій немає діла до оточуючих».

Велике значення для визначення внутрішньої форми фразеологізму має прикметник, який характеризує компонент *serce*. Так, фразеологізму *miękkie serce* можна протиставити *serce kamienne, serce z kamienia, serce z glazu* (прикметники *miękkie* і

kamienne, як відомо, позначають протилежні якості); те ж саме можна сказати і про фразеологізми *bojaźliwe serce* і *mężne serce*, до складу яких належать антонімічні прикметники *bojaźliwe* – *mężne*). А фразеологізми *łękliwe serce* і *bojaźliwe serce* можуть виступати як синоніми, оскільки позначають боязку людину. Ті самі відношення пов'язують фразеологізми *łwie serce* і *mężne serce*, які однаково характеризують мужню, хоробру людину; хоча слід додати, що фразеологізм *łwie serce* має ще й додаткове значення «великодушна людина».

Фразеологізми *zimne serce* і *życzliwe serce* знаходяться у антонімічних стосунках, прикметники *zimny* і *życzliwy* позначають протилежні риси щодо внутрішньої характеристики людини. Слід додати, що синонімами до фразеологізму *życzliwe serce* виступають фрази *zadne serce*, *gołębie serce*, *litościwe serce*. Отже, можемо визначити такі антонімічні пари фразеологізмів із компонентом *serce*: *miękkie serce* – *serce kamienne*, *serce z kamienia*, *serce z gazu*; *dobre serce* – *złe serce*, *mężne serce* – *bojaźliwe serce*, *zajęcze serce*; *człowiek wielkiego serca* – *człowiek małego serca*; *życzliwe serce* – *zimne serce*.

Також можна визначити синонімічні ряди фразеологізмів із компонентом *serce*:

- *litościwe serce* – *życzliwe serce* – *złote serce* – *człowiek wielkiego serca* – *człowiek gołębiego serca* – *gołębie serce* – *zadne serce*;
- *mężne serce* – *nieustraszone serce* – *łwie serce*;
- *łękliwe serce* – *bojaźliwe serce* – *zajęcze serce*;
- *zimne serce* – *serce kamienne* – *serce z żelaza*.

Окремо слід зупинитися на фразеологізмах, у складі яких є прикметник, утворений від метафоричної назви тварин, птахів або комах. Це такі як: *łwie serce*, *zajęcze serce*, *gołębie serce*, *jaszczurcze serce*. Дуже важливе значення при творенні внутрішньої форми таких фразеологізмів має саме зооморфонім, який входить до їх складу у формі присвійного прикметника. У картині світу носія польської мови, як уже зазначалося, лев пов'язується із силою, мужністю, а, оскільки ця тварина є царем звірів, то і друге значення цього фразеологізму – «великодушність» є пов'язаним із значенням назви *lew*. Прикметник *zajęcze* походить від назви *zajęc* «заець», головною рисою якого є лякливість, а, отже, зооморфонім теж є важливою складовою внутрішньої форми даного фразеологізму. Назва птаха *gołąb*, відповідно, і утворений від неї прикметник (*gołębie*), асоціюється з добротою, м'якістю, яку символізують ці птахи, пор. переносне значення ад'єктива *gołębi*: «добрий, чуйний, лагідний». Таким чином, стосовно зооморфонімів у складі фразеологізмів із компонентом *serce* можна сказати, що вони, як і інші прикметники, що окреслюють компонент-назву частини тіла, визначають і уточнюють метонімічне значення фразеологічної одиниці.

Проте, багатьма дослідниками-мовознавцями відзначається значне зменшення, а іноді й повне зникнення старих фразеологічних зворотів, прислів'їв та приказок внаслідок відходження людини від явищ природи [І. Vajęrowa 1980]. Так, носіями польської мови, а особливо молоддю, дуже рідко використовуються такі фразеологізми, як *koń by się uśmieł*; *pańskie oko konia tuczy*; *groch o ścianę*; *jak groch przy drodze*; *jak pies w studni*; *nie dla psa kielbasa*, *ni pies ni wydra*; *sam jak kolek w płocie*; *farbowane lisy*; *krowa, która dużo ryczy itd.*; *na bezrybiu i rak ryba*; *patrzyć wilkiem*.

Погоджуючись із описом явища мовного занепаду старих структур і появою нових, не можна, однак, погодитися з його оцінкою. Світ природи і старих сільських звичаїв досить часто настільки далекий для сучасної людини, що він власне стає для неї лише схемою, не наповненою конкретним змістом. Для багатьох носіїв мови *wydra, kolek w płocie* – це поняття дуже узагальнені, мертві, позбавлені будь-якої асоціації, на відміну від таких лексем як *smartfon, komórka* чи *komputer*. І тому всебічно розвинена людина окреслюється *chodzącym komputerem, komputerkiem, elektronowym mózdzkiem*. Приклади метафор і порівнянь, які ми бачимо у подібних зворотах, взяті з розмовної мови.

У фразеологічних одиницях можуть відбуватися наступні зміни: 1) зникання старих фразеологічних зворотів та поява нових; 2) фразеологічні інновації. Що стосується фразеологічних інновацій, то їх існує декілька типів: а) скорочення фразеологічного звороту (наприклад, *przeczytać do deski* замість *przeczytać od deski do deski*); б) доповнення фразеологізму (*wypić jednym duszkiem* замість *wypić duszkiem*); в) заміна складника фразеологізму (*ciężki orzech do zgryzienia* замість *twardy orzech do zgryzienia*); г) контамінація (*wywrzeć piętno* з контамінації *wywrzeć wpływ* і *wycisnąć piętno*); д) зміна граматичної форми одного із складників (*coś wyssane z palców* замість *coś wysrane z palca*).

У фразеологізмах, що містять порівняння часто заміна певного члену фразеологізму обумовлена більшою гіперболізацією риси, що міститься у новому компоненті. Так, наприклад, у фразеологізмі *sunie (idzie) jak słoń, hipopotam*, тобто, дуже важко, знищуючи будь-які перешкоди на своєму шляху, компоненти *słoń, hipopotam* внаслідок явищ технічного прогресу можуть бути замінені технічними назвами *traktor, czolg*: *idzie (sunie) jak traktor, czolg*. Такі новостворені фразеологізми більш зрозумілі для сучасного носія мови, оскільки вони відображають сучасні реалії.

Технічні елементи можуть замінювати у фразеологізмах, побудованих за порівняльною структурою, знаходимо фразеологізму, який називає:

- явище природи: *wpaść jak huragan, wicher* – *wpaść jak atom, wpaść bomba, wpaść jak bomba atomowa; twardy jak kamień, skala, dąb, drewno* – *twardy jak stal, beton*;
- природний елемент, що пов'язаний з давньою культурою: *leci jak ptak, pszczola do miodu, wiatr, strzala, świnia z pola* – *leci jak odrzutowiec, pershing*. Крім того, можуть бути фразеологічні інновації із заміною першого компоненту *pędzi jak mały samochód* – *zasuwa jak mały samochód, zasuwają jak lokomotywa* – *pędzi jak lokomotywa; jak ćma do światła, ognia, świecy, na płomień* – *na latarnię, lampę* (з можливими варіантами: *do latarni, lampy*);
- предмет, який вийшов з ужитку, а тому незрозумілий для сучасного носія мови: *gada jak katarynka, kolowrotek* – *gada jak karabin maszynowy, jak stara płyta; nogi jak cepy, kloce* – *jak słupy telegraficzne*.

Такі самі зміни відбуваються й у фразеологізмах, що не містять порівнянь. Осучаснення фразеологічного звороту відбулося внаслідок розширення його додатковими компонентами, що означають новітні технічні винаходи: *potów se z bykiem, z kozłem, z takim, co siano żre* – *potów z osłem przez komórkę*.

Сучасна техніка має сильний вплив на мовну винахідливість, створення нових експресивних зворотів, фразеологізмів, необхідних для щоденного спілкування, а також для створення жартів, гумористичних порівнянь, жартівливих переробок, що створені на основі вже відомих фразеологічних зворотів чи прислів'їв, які в результаті зіставлення елементів техніки з природними явищами часто призводять до комічного ефекту. Серед жартівливих фразеологічних зворотів можна навести наступні приклади: *gdyby ciocia miała wąsy, byłaby wujaszkiem* на: *gdyby ciocia miała kota, to byłby omnibus /auto*, або *gdyby teściowa miała drucik to byłoby kiepskie radio*. Інший приклад: *kto pod kim dolki kopie, sam w nie wpada* змінено на: *kto pod kim dolki kopie, ten pracuje w metro*. Виникають також жарти на основі полісемії, у випадку, коли одне зі значень багатозначного слова має технічне значення, а інше ні: *pociąg ma, brak mu tylko lokomotywy*.

Таким чином, ми виявили, що незважаючи на те, що фразеологічні одиниці є неподільними структурами, в них можуть відбуватися певні зміни. Динамічні цивілізаційні зміни в сучасному світі спричиняють швидкі зміни у мові. Серед чинників, що є джерелом цих змін, найбільшу увагу привертає технічний прогрес, який змінив нашу яву як спосіб осягнення дійсності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авалиани Ю.Ю., Эмирова А.М. К семантической структуре фразеологических единиц // Вопросы фразеологии: Тр. Самарканд. ун-та им. А.Навои. – Нов. сер., вып. 217. – Самарканд, 1971. – С.29-34.
2. Жуков В.П. Семантика фразеологических оборотов. – М.: Просвещение, 1978. – 160 с.
3. Молотков А.И. Основы фразеологии русского языка. – М.: Наука, 1977. – 300 с.
4. I. B a j e g o w a, Wpływ techniki na ewolucję języka polskiego. – Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1980, – S.50–51.
5. Pajdzińska A. Udział konotacji leksykalnej w motywacji frazeologizmów // Konotacja: Praca zbiorowa / Pod red. J.Bartmińskiego. – Lublin: UMCS, 1988. – S.67-82.

Стаття надійшла до редакції 17.04.2014 р.

Демьяненко Н.Б., к. филол. н., доц.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, г. Киев

ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЕ ЕДИНИЦЫ КАК ОТРАЖЕНИЕ ТЕНДЕНЦИЙ ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОГРЕССА (на материале польского языка)

Статья посвящена анализу функционирования фразеологизмов в ситуации стремительного технического прогресса. Рассмотрены изменения, которые происходят во фразеологических единицах под его влиянием. Описаны типы фразеологических инноваций в польском языке.

Ключевые слова: фразеологическая единица, семантический компонент, фразеологические инновации.

POLISH IDIOMS AS A MIRROR OF TECHNOLOGICAL PROGRESS TRENDS

The article is devoted to the analysis of idioms 'functioning in the period of technological progress. Changes that occur in idioms due are considered. Types of phraseological innovations in Polish are reviewed.

Key words: *phraseological unit, semantic component, phraseological innovation.*

УДК 811.111'373.7

Дергун Т. В., асп.,
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Київ

ФУНКЦІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У КОМПОЗИЦІЇ АНГЛОМОВНИХ ЖУРНАЛЬНИХ СТАТЕЙ

В англomовних журнальних статтях фразеологічні одиниці включаються у композицію на формально-смысловому рівні, пов'язаному з типографським і змістовим членуванням. Співвідносячись з іншими одиницями в тексті, фразеологічні одиниці забезпечують смыслову цілісність статей згідно з певними моделями.

Ключові слова: *фразеологічна одиниця (ФО), англomовна монофразеологічна журнальна стаття, композиція, формально-смысловий рівень.*

Традиційно фразеологічні одиниці (ФО) розглядалися в рамках елокуції – найбільш розробленої частини класичної риторики [Хаззагеров 2002, 14] – як засоби прикрашання мови. Проте ФО не лише слугують для експресивної характеристики референтів, вираження оцінки, емоцій чи передачі національно-культурної інформації, а й виконують композиційну роль, тобто пов'язані з диспозицією – одним з етапів канонічної риторичної моделі текстотворення.

Диспозиція як розміщення ідей, відібраних на етапі інвенції, у структурних елементах твору словесності в певному порядку [Watson 2006, 407], підтримує смыслову цілісність тексту, його зв'язність і розташування одиниць, зокрема фразеологічних, у його частинах. Тому **актуальність** нашого дослідження зумовлена спрямованістю сучасних розвідок на комплексне вивчення функціонування мовних одиниць у тексті. **Мета** аналізу полягає у виявленні ролі ФО у композиції журнальних статей з урахуванням етапів інвенції і диспозиції. Зазначена мета передбачає розв'язання таких **завдань**: виявити композиційну специфіку англomовних журнальних статей; визначити місце ФО у композиції журнальних текстів. **Матеріалом** дослідження слугують 38 журнальних статей з тижневика *Newsweek*, у яких уживається один фразеологізм.